

UDK 336.748.12:338.23(575.1)

MARKAZIY BANKNING INFLATION TARGETLASH SIYOSATI VA UNING AHOLI ISTE'MOL XULQ-ATVORIGA TA'SIRI

To'ychiyev Ibrohim Ilyos o'g'li

Termiz Iqtisodiyot va servis universiteti Iqtisodiyot fakulteti Iqtisodiyot
(tarmoqlar va sohalar bo'yicha) yo'nalishi 2- bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan amalga oshirilayotgan inflatsion targetlash siyosatining mazmuni, asosiy vositalari va uning aholi iste'mol xulq-atvoriga ta'sir mexanizmlari tahlil qilinadi. Inflatsion targetlash narxlar barqarorligini ta'minlash, inflatsion kutilmalarni boshqarish va milliy valyutaning xarid qobiliyatini saqlashga yo'naltirilgan pul-kredit siyosati rejimi sifatida o'rganilgan. Tadqiqot integrativ ilmiy adabiyotlar sharhi, rasmiy statistik ma'lumotlar, Markaziy bank hisobotlari va xalqaro moliya institutlari materiallarining qiyosiy tahliliga asoslandi. Natijalar inflatsiya darajasi va aholining kelajakdagi narxlar haqidagi kutilmalari iste'mol, jamg'arma, kredit olish va uzoq muddat foydalaniladigan tovarlarni xarid qilish qarorlariga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi. Yuqori inflatsion kutilmalar aholining xaridlarni oldindan amalga oshirishiga, milliy valyutadagi jamg'armalarni qisqartirishiga va xorijiy valyuta hamda ko'chmas mulk kabi muqobil aktivlarga talabni oshirishiga olib kelishi mumkin. Qat'iy pul-kredit siyosati esa qisqa muddatda kredit va iste'mol faolligini cheklasa-da, uzoq muddatda narxlar barqarorligini ta'minlash, real daromadlarni himoya qilish va iqtisodiy qarorlarning aniqligini oshirish imkonini beradi. Maqolada Markaziy bank kommunikatsiyasini takomillashtirish, inflatsion kutilmalarni muntazam monitoring qilish, iste'mol kreditlari xavflarini nazorat qilish va aholining moliyaviy savodxonligini oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit soʻzlar: inflatsion targetlash, pul-kredit siyosati, inflatsiya, inflatsion kutilmalar, isteʼmol xulq-atvori, asosiy stavka, jamgʻarma, isteʼmol krediti, narxlar barqarorligi, Markaziy bank.

KIRISH

Narxlar barqarorligi milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi, aholi real daromadlarini saqlash va uzoq muddatli investitsiya muhitini shakllantirishning asosiy shartlaridan biridir. Yuqori va oʻzgaruvchan inflatsiya iqtisodiy subyektlarning kelajakdagi narxlar, daromadlar va xarajatlar haqidagi qarorlarini murakkablashtiradi. Ayniqsa, aholining isteʼmol xulq-atvori narxlar dinamikasiga juda sezgir boʻlib, inflatsiyaning tezlashishi oziq-ovqat, kundalik ehtiyoj tovarlari, uzoq muddat foydalaniladigan mahsulotlar, jamgʻarma va kreditlar oʻrtasidagi tanlovni oʻzgartiradi.

Inflatsiya isteʼmolchilarning nominal daromadlariga bevosita taʼsir qilmasa ham, ularning real xarid qobiliyatini pasaytiradi. Masalan, ish haqi 10 foiz oshgan, narxlar esa 12 foiz koʻtarilgan sharoitda aholining nominal daromadi koʻpaygan boʻlsa-da, real isteʼmol imkoniyati qisqaradi. Bunday vaziyatda uy xoʻjaliklari xarajatlarni qayta koʻrib chiqadi, zarur va ikkilamchi ehtiyojlarni ajratadi, arzonroq mahsulotlarga oʻtadi yoki ayrim xaridlarni kechiktiradi.

Inflatsion targetlash Markaziy bank tomonidan oldindan eʼlon qilingan inflatsiya koʻrsatkichiga erishishga qaratilgan pul-kredit siyosati rejimidir. Oʻzbekiston Respublikasi Markaziy banki 2020-yildan boshlab pul-kredit siyosatini inflatsion targetlash tamoyillari asosida amalga oshirib kelmoqda. Ushbu rejimda inflatsiyaning maqsadli darajasi belgilanadi va foiz stavkalari, bank tizimidagi likvidlik, majburiy rezervlar, kommunikatsiya hamda boshqa vositalar ushbu maqsadga erishishga yoʻnaltiriladi. ([CBU](#))

Oʻzbekistonda oʻrta muddatli inflatsiya maqsadi 5 foiz etib belgilangan. Markaziy bank prognozlariga koʻra, inflatsiyaning 2026-yil yakunida 6,5–7 foiz atrofida boʻlishi va 2027-yilda 5 foizlik maqsadga yaqinlashishi kutilmoqda. ([CBU](#)) Ushbu koʻrsatkichlarga erishish faqat pul massasini cheklash bilan emas, balki aholining inflatsion kutilmalarini

pasaytirish, milliy valyutaga bo'lgan ishonchni mustahkamlash va kredit o'sishini muvozanatlashtirish bilan ham bog'liq.

Inflatsion targetlash siyosatining aholiga ta'siri ikki tomonlama xususiyatga ega. Bir tomondan, yuqori asosiy stavka kreditlar qiymatini oshirishi, ipoteka, avtomobil va iste'mol kreditlariga talabni kamaytirishi mumkin. Ikkinchi tomondan, qat'iy pul-kredit siyosati narxlarning kelajakdagi o'sishini cheklab, jamg'armalarning real qiymatini himoya qiladi. Shu sababli inflatsion targetlashning samaradorligini faqat inflatsiya ko'rsatkichlari bilan emas, balki uning uy xo'jaliklari qarorlariga ta'siri bilan ham baholash zarur.

Mazkur tadqiqotning maqsadi Markaziy bankning inflatsion targetlash siyosati va uning O'zbekiston aholisi iste'mol xulq-atvoriga ta'sirini nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqot doirasida quyidagi vazifalar belgilandi:

- inflatsion targetlashning iqtisodiy mazmuni va asosiy vositalarini yoritish;
- inflatsiya va inflatsion kutilmalarning iste'mol qarorlariga ta'sirini aniqlash;
- asosiy foiz stavkasining kredit, jamg'arma va iste'mol faolligiga ta'sirini baholash;
- O'zbekistonda inflatsion targetlash samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega. Unda integrativ adabiyotlar sharhi, rasmiy statistik ma'lumotlarni qiyosiy tahlil qilish, tizimli yondashuv, sabab-oqibat tahlili va iqtisodiy ko'rsatkichlarni guruhlash metodlaridan foydalanildi.

Tadqiqotning asosiy axborot manbalari quyidagilardan iborat:

- O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining pul-kredit siyosati konsepsiyalari va hisobotlari;
- inflatsiya, inflatsion kutilmalar va iste'mol kayfiyatiga oid Markaziy bank materiallari;
- O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining iste'mol narxlari indeksi ma'lumotlari;
- Xalqaro valuta jamg'armasining O'zbekiston pul-kredit siyosatiga oid tahlillari;

- inflatsion targetlash va iste'mol xulq-atvoriga bag'ishlangan ilmiy adabiyotlar.

Tahlil 2020–2026-yillardagi jarayonlarga qaratildi. Ushbu davr O'zbekistonda inflatsion targetlash rejimiga o'tish, energiya tariflarini isloh qilish, tashqi narx shoklari, kredit faolligi va inflatsion kutilmalar dinamikasi bilan tavsiflanadi.

Inflatsion targetlash siyosatining iste'mol xulq-atvoriga ta'siri quyidagi asosiy kanallar bo'yicha o'rganildi:

1. foiz stavkasi kanali;
2. inflatsion kutilmalar kanali;
3. kredit kanali;
4. valyuta kursi kanali;
5. real daromad va boylik kanali;
6. Markaziy bank kommunikatsiyasi kanali.

Maqolada yangi sotsiologik so'rov yoki eksperimental tadqiqot o'tkazilmagan. Natijalar rasmiy ma'lumotlar va mavjud ilmiy manbalarni umumlashtirish asosida shakllantirilgan.

NATIJALAR

Inflatsion targetlash siyosatining asosiy mexanizmi

Inflatsion targetlashning markaziy elementi Markaziy bank tomonidan inflatsiyaning aniq maqsadli darajasini belgilashdir. Ushbu maqsad pul-kredit siyosati qarorlari uchun asosiy yo'nalish vazifasini bajaradi. Markaziy bank joriy inflatsiya darajasidan ko'ra, kelgusi 12–24 oy ichidagi narxlar dinamikasiga ko'proq e'tibor beradi, chunki foiz stavkalari iqtisodiyotga ma'lum vaqt kechikishi bilan ta'sir ko'rsatadi.

Asosiy stavka inflatsion targetlashning yetakchi vositasidir. Inflatsion bosim kuchayganda Markaziy bank asosiy stavkani yuqori darajada ushlab turadi yoki oshiradi. Natijada tijorat banklari uchun resurslar qiymati ortadi, kredit stavkalari ko'tariladi va aholi hamda korxonalarning qarz olish faolligi pasayadi. Talabning sekinlashishi narxlar o'sishini cheklashga yordam beradi.

Aksincha, inflatsiya barqaror pasayib, iqtisodiy faollik sustlashgan sharoitda asosiy stavka kamaytirilishi mumkin. Bu kreditlarni arzonlashtiradi, investitsiya va iste'mol talabini rag'batlantiradi.

Xalqaro valuta jamg'armasi O'zbekistonning 2017–2021-yillarda pul-kredit siyosati tizimini sezilarli darajada takomillashtirganini qayd etadi. Shu bilan birga, davlat tomonidan tartibga solinadigan narxlar, moliya bozori chuqurligining yetarli emasligi va tarkibiy islohotlar inflatsion targetlash transmissiyasini murakkablashtirishi ta'kidlangan. ([IMF](#))

Inflatsiya dinamikasi va aholining xarid qobiliyati

2024-yilda O'zbekistonda o'rtacha yillik iste'mol inflatsiyasi 9,6 foizni tashkil etgan. Energiya tariflarining oshirilishi yilning ikkinchi yarmida umumiy narxlar darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatgan. ([Elibrary IMF](#)) 2025-yil sentabrda yillik inflatsiya 8 foizgacha pasaygan bo'lsa-da, xizmatlar inflatsiyasi umumiy inflatsiyadan yuqori bo'lib qolgan. ([CBU](#))

Inflatsiya barcha aholi guruhlariga bir xil ta'sir qilmaydi. Kam daromadli oilalar iste'mol savatida oziq-ovqat va kommunal xizmatlarning ulushi yuqori bo'lgani sababli narxlar o'sishidan ko'proq zarar ko'radi. Yuqori daromadli uy xo'jaliklari esa xarajatlarning bir qismini qisqartirish, jamg'armalardan foydalanish yoki aktivlar tarkibini o'zgartirish imkoniyatiga ega.

Inflatsiya davrida aholining iste'mol xulq-atvorida quyidagi o'zgarishlar kuzatilishi mumkin:

- qimmatroq mahsulotlarni arzonroq muqobillari bilan almashtirish;
- brend mahsulotlardan oddiy mahsulotlarga o'tish;
- uzoq muddat foydalaniladigan tovarlar xaridini kechiktirish;
- aksiyalar va chegirmalarga talabning ortishi;
- ulgurji va katta hajmda xarid qilish;
- norasmiy va arzon savdo kanallaridan foydalanish;
- jamg'arma ulushining kamayishi.

Bu holat iqtisodiyotda iste'mol tarkibining o'zgarishiga olib keladi. Nominal savdo hajmi oshishi mumkin, biroq real sotib olingan tovar va xizmatlar miqdori kamayadi.

Inflatsion kutilmalar va xaridlarni oldindan amalga oshirish

Inflatsion kutilmalar aholi kelajakda narxlar qanday o'zgarishi haqidagi tasavvurlarini ifodalaydi. Agar iste'molchilar kelgusi oylarda narxlar keskin oshishini kutsalar, ular ayrim xaridlarni oldindan amalga oshirishga harakat qiladi. Masalan, maishiy texnika, avtomobil, qurilish materiallari, oziq-ovqat zaxiralari va xorijiy valyutaga talab oshishi mumkin.

Bunday xatti-harakat joriy talabni kuchaytirib, narxlarning amalda ham oshishiga sabab bo'ladi. Natijada inflatsion kutilmalar o'zini o'zi amalga oshiruvchi omilga aylanishi mumkin.

Markaziy bank inflatsion kutilmalarni pul-kredit siyosatining muhim ko'rsatkichi sifatida muntazam kuzatadi. Aholi va biznes subyektlari o'rtasida o'tkaziladigan so'rovlar narxlar haqidagi tasavvurlar, sezilgan inflatsiya va kelajakdagi kutilmalarni aniqlashga xizmat qiladi. ([CBU](#))

2026-yil mayidagi Markaziy bank ma'lumotiga ko'ra, aholi va biznesning inflatsion kutilmalari 2018-yildagi qariyb 20 foizdan taxminan 10 foizgacha pasaygan. Shu davrda umumiy inflatsiya ham 2018-yil boshidagi qariyb 20 foizdan 2026-yil mayida 5,5 foizgacha sekinlashgan. ([CBU](#)) Bu ko'rsatkichlar kutilmalarning asta-sekin barqarorlashayotganini ko'rsatsa-da, ular hali 5 foizlik inflatsiya maqsadidan yuqori.

Foiz stavkasi va iste'mol kreditlari

Asosiy stavkaning oshirilishi iste'mol kreditlari bo'yicha foizlarning ko'tarilishiga olib keladi. Kredit qimmatlashganda uy xo'jaliklari avtomobil, maishiy texnika, mebel va boshqa tovarlarni qarz hisobidan xarid qilishni qisqartirishi mumkin.

Masalan, kredit bo'yicha oylik to'lovning oshishi qarz oluvchining mavjud daromadidan ko'proq ulush ajratishini talab qiladi. Natijada boshqa iste'mol xarajatlari kamayadi. Shu tariqa yuqori foiz stavkasi umumiy talabni pasaytirib, inflatsion bosimni yumshatadi.

Biroq foiz stavkasi kanali barcha aholi guruhlariga bir xil ta'sir qilmaydi. Yuqori daromadli fuqarolar kredit qimmatlashganda ham xaridni naqd pul bilan amalga oshirishi mumkin. Daromadi past va o'rta qatlam esa iste'mol kreditlariga ko'proq bog'liq bo'lib, foiz stavkalari o'zgarishiga sezgirroq hisoblanadi.

Qat'iy pul-kredit siyosati qarzdorlik yukini ham oshirishi mumkin. Ayniqsa, o'zgaruvchan stavkali kreditlar mavjud bo'lsa, foiz to'lovlarining ko'payishi oilaviy budjetga bosim qiladi. Shu bois inflatsiyani pasaytirish bilan birga, aholining ortiqcha qarzdorligini cheklovchi makroprudensial choralar ham muhimdir.

Jamg'arma xulq-atvoriga ta'siri

Inflatsion targetlash milliy valyutadagi jamg'armalarga ham ta'sir ko'rsatadi. Agar bank depozitlari bo'yicha foiz stavkasi inflatsiyadan yuqori bo'lsa, omonatchi ijobiy real daromad oladi. Bu milliy valyutada jamg'arishga rag'bat yaratadi.

Masalan, depozit stavkasi 20 foiz, inflatsiya esa 8 foiz bo'lsa, soddalashtirilgan hisobda real daromad ijobiy bo'ladi. Aksincha, depozit daromadi inflatsiyadan past bo'lsa, jamg'armaning real xarid qobiliyati kamayadi va aholi xorijiy valyuta, oltin, ko'chmas mulk yoki tovar zaxiralariga o'tishi mumkin.

Markaziy bank 2026-yilda ijobiy real foiz stavkalari milliy valyutadagi jamg'armalarni rag'batlantirayotgani va kredit o'sishini muvozanatlashtirishga xizmat qilayotganini qayd etgan. ([CBU](#))

Jamg'arma xulq-atvorining barqarorlashishi bank tizimi uchun uzoq muddatli resurslar bazasini kengaytiradi. Banklar ko'proq milliy valyutadagi depozitlarni jalb qilsa, iqtisodiyotning xorijiy valyutaga qaramligi kamayadi va pul-kredit siyosati transmissiyasi kuchayadi.

Valyuta kursi va import tovarlari iste'moli

O'zbekiston iste'mol bozorida import qilinadigan oziq-ovqat, maishiy texnika, avtomobillar, dori vositalari va ishlab chiqarish resurslarining ulushi sezilarli. Milliy valyutaning qadrsizlanishi import narxlarini oshiradi va ichki inflatsiyaga ta'sir ko'rsatadi.

Valyuta kursining pasayishi kutilganda aholi xorijiy valyuta yoki import tovarlarini oldindan xarid qilishga moyil bo'ladi. Bu valyuta bozoridagi talabni va ichki iste'mol bosimini kuchaytirishi mumkin.

Inflatsion targetlash rejimida valyuta kursi qat'iy belgilangan maqsad emas. Kurs bozor talab va taklifi asosida shakllanishi kerak. Xalqaro valuta jamg'armasi valyuta kursining moslashuvchanligi tashqi shoklarni yumshatish va inflatsion targetlash samaradorligini oshirishini ta'kidlaydi. ([IMF](#))

Biroq kursning keskin o'zgarishi aholining inflatsion kutilmalariga kuchli ta'sir qiladi. Shu sababli Markaziy bank valyuta bozoridagi tebranishlarni, import narxlarini va aholining xorijiy valyutaga bo'lgan talabini doimiy monitoring qilishi zarur.

Markaziy bank kommunikatsiyasining iste'mol qarorlariga ta'siri

Inflatsion targetlash faqat foiz stavkasiga emas, Markaziy bankning jamoatchilik bilan kommunikatsiyasiga ham asoslanadi. Markaziy bank asosiy stavka qarorlari, inflatsiya prognozlari, xavflar va kelgusidagi siyosat yo'nalishini tushunarli bayon qilsa, iqtisodiy subyektlarning noaniqligi kamayadi.

Agar aholi Markaziy bank inflatsiyani pasaytirishga qodir ekaniga ishonsa, narxlar oshishidan qo'rqib ortiqcha xaridlarni amalga oshirish ehtimoli kamayadi. Ishchilar va ish beruvchilar ish haqi bo'yicha muzokaralarda haddan tashqari yuqori inflatsiya prognozlari tayanmaydi. Savdo korxonalari ham narxlarni oldindan keskin oshirishga kamroq moyil bo'ladi.

Kommunikatsiya murakkab iqtisodiy atamalardan xoli, turli aholi qatlamlari uchun tushunarli va muntazam bo'lishi kerak. Faqat foiz stavkasi miqdorini e'lon qilish yetarli emas. Uning nima sababdan o'zgartirilgani va bu qaror oddiy fuqarolarning krediti, omonati va xarid qobiliyatiga qanday ta'sir qilishi izohlanishi lozim.

Ta'sir kanallarining umumlashtirilishi

Pul-kredit siyosati kanali	Aholi xulq-atvoriga ta'siri	Ehtimoliy natija
Asosiy stavkaning oshishi	Kredit olish va yirik xaridlar kamayadi	Iste'mol talabi sekinlashadi
Depozit stavkalarining oshishi	Jamg'arishga moyillik kuchayadi	Joriy iste'molning bir qismi kechiktiriladi
Inflatsion kutilmalarning pasayishi	Oldindan va vahimali xaridlar kamayadi	Narxlar barqarorligi mustahkamlanadi
Milliy valyutaga ishonch	So'mda jamg'arma ko'payadi	Dollarlashuv qisqaradi
Kredit cheklovlari	Ortiqcha qarzdorlik kamayadi	Moliyaviy barqarorlik kuchayadi
Valyuta kursining o'zgarishi	Import tovarlariga talab o'zgaradi	Iste'mol tarkibi mahalliy tovarlar tomon siljishi mumkin
Markaziy bank kommunikatsiyasi	Noaniqlik va asossiz kutilmalar kamayadi	Qarorlar yanada oqilona bo'ladi
Inflatsiyaning pasayishi	Real daromad va xarid qobiliyati saqlanadi	Uzoq muddatli iste'mol barqarorlashadi

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari inflatsion targetlash siyosatining aholi iste'mol xulq-atvoriga bir yo'nalishda emas, balki bir nechta o'zaro bog'liq kanallar orqali ta'sir qilishini ko'rsatadi. Ushbu siyosatning qisqa muddatli va uzoq muddatli natijalari o'rtasida farq mavjud.

Qisqa muddatda qat'iy pul-kredit siyosati kredit stavkalarining yuqori bo'lishi, iste'mol kreditlariga talabning pasayishi va yirik xaridlarning kechiktirilishiga sabab bo'ladi. Bu ayrim savdo va xizmat ko'rsatish sohalarida talabning sekinlashishiga olib

kelishi mumkin. Ayniqsa, avtomobil, maishiy texnika, qurilish va ko'chmas mulk bozorlarida foiz stavkasi ta'siri kuchli seziladi.

Uzoq muddatda esa past va barqaror inflatsiya aholi uchun ko'proq iqtisodiy foyda yaratadi. Narxlar barqaror bo'lganda oilalar kelajakdagi xarajatlarini aniqroq rejalashtiradi, omonatlarning real qiymati saqlanadi va uzoq muddatli moliyaviy qarorlar qabul qilish osonlashadi.

O'zbekistonda inflatsion targetlash samaradorligiga davlat tomonidan tartibga solinadigan narxlar muhim ta'sir ko'rsatadi. Elektr energiyasi, gaz va boshqa kommunal tariflarning oshirilishi Markaziy bank nazoratidan tashqaridagi birlamchi narx shoki hisoblanadi. Biroq bu shokning boshqa tovar va xizmatlar narxiga tarqalishi hamda inflatsion kutilmalarni kuchaytirishining oldini olish pul-kredit siyosatining vazifasidir.

Energiya tariflari oshganda aholining majburiy xarajatlari ko'payadi va boshqa tovarlarga sarflanadigan daromadi kamayadi. Kam daromadli oilalar uchun bu ta'sir kuchliroq bo'ladi. Shu sababli narx islohotlari manzilli ijtimoiy yordam, kompensatsiya va energiya samaradorligi dasturlari bilan birga amalga oshirilishi lozim.

Inflatsion targetlashning yana bir muhim sharti fiskal va pul-kredit siyosati muvofiqligidir. Davlat xarajatlarining keskin oshishi, imtiyozli kreditlarning tez kengayishi yoki budjet taqchilligining ko'payishi Markaziy bankning talabni cheklash choralarini zaiflashtirishi mumkin. Xalqaro valuta jamg'armasi O'zbekistonda inflatsiyani 5 foizlik maqsadga tushirish uchun qat'iy pul-kredit siyosati bilan bir qatorda fiskal intizom va tarkibiy islohotlar ham zarurligini qayd etadi. ([Elibrary IMF](#))

Aholining real iste'mol xulq-atvorini chuqur o'rganish uchun daromad guruhlari, hudud, yosh, bandlik holati va kreditga bog'liqlik bo'yicha ajratilgan ma'lumotlar talab etiladi. Poytaxtdagi yuqori daromadli uy xo'jaligi bilan qishloq hududidagi kam daromadli oilaning inflatsiyaga munosabati bir xil emas.

Markaziy bankning iste'mol kayfiyati bo'yicha sharhlari ushbu yo'nalishda muhim axborot manbai bo'lib xizmat qiladi. 2025-yil yakunlari bo'yicha iste'mol kayfiyati ijobiy va barqaror bo'lib, iste'mol hamda moliyaviy faollikning muvozanatli o'sishi qayd etilgan.

([CBU](#)) Biroq iste'mol kayfiyatining ijobiyligi barcha oilalarning inflatsiya ta'sirini bir xil his qilayotganini anglatmaydi.

Tadqiqotning asosiy cheklovi shundaki, maqolada uy xo'jaliklari o'rtasida mustaqil so'rov o'tkazilmagan. Shu sababli asosiy stavkadagi o'zgarishning iste'mol xarajatlariga aniq miqdoriy ta'siri hisoblanmadi. Kelgusida iste'molchilarni daromad, yosh, hudud va qarzdorlik darajasi bo'yicha guruhlariga ajratgan holda ekonometrik va sotsiologik tadqiqotlar o'tkazish maqsadga muvofiq.

XULOSA

Inflatsion targetlash O'zbekistonda narxlar barqarorligini ta'minlash, milliy valyutaning xarid qobiliyatini saqlash va aholining iqtisodiy qarorlaridagi noaniqlikni kamaytirishga qaratilgan muhim pul-kredit siyosati rejimidir. Markaziy bank asosiy stavka, likvidlikni boshqarish, inflatsion prognozlar va kommunikatsiya vositalari orqali umumiy talab hamda inflatsion kutilmalarga ta'sir ko'rsatadi.

Inflatsiya va uning kelajakdagi darajasi haqidagi kutilmalar aholining iste'mol xulq-atvorini sezilarli ravishda o'zgartiradi. Yuqori inflatsion kutilmalar tovarlarni oldindan sotib olish, milliy valyutadagi jamg'armalarni kamaytirish, xorijiy valyuta va real aktivlarga talabni oshirishga olib keladi. Bu esa o'z navbatida narxlar bosimini yanada kuchaytirishi mumkin.

Qat'iy pul-kredit siyosati qisqa muddatda kreditlar qiymatini oshiradi va iste'mol faolligini pasaytiradi. Biroq uzoq muddatda u real daromadlar, omonatlar va aholining xarid qobiliyatini himoya qiladi. Shu sababli asosiy stavkaning yuqoriligi faqat salbiy omil sifatida emas, balki inflatsiyani pasaytirishning vaqtinchalik xarajati sifatida baholanishi kerak.

Inflatsion targetlash samaradorligini oshirish uchun Markaziy bank kommunikatsiyasini aholiga tushunarli shaklda olib borish, inflatsion kutilmalarni turli ijtimoiy guruhlar kesimida o'rganish va foiz stavkasi qarorlarining uy xo'jaliklariga ta'sirini muntazam baholash zarur.

Iste'mol kreditlarining haddan tashqari tez o'sishini nazorat qilish, qarz oluvchilarning to'lov qobiliyatini baholash va moliyaviy savodxonlikni oshirish ham muhim hisoblanadi. Aholi kreditning umumiy qiymati, real foiz stavkasi, inflatsiya va jamg'arma daromadi o'rtasidagi bog'liqlikni tushunishi lozim.

Energiya va kommunal tariflarni isloh qilishda kam daromadli oilalarga manzilli yordam ko'rsatish, raqobatni rivojlantirish va ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish pul-kredit siyosatining ijtimoiy samaradorligini oshiradi.

Umuman olganda, Markaziy bankning inflatsion targetlash siyosati qisqa muddatli iste'molni rag'batlantirishga emas, balki uzoq muddatli narxlar barqarorligini ta'minlashga qaratilgan. Narxlar barqarorligi, pul-kredit siyosatiga ishonch va aholining oqilona moliyaviy xulq-atvori uyg'unlashgandagina inflatsion targetlash iqtisodiy farovonlikning barqaror omiliga aylanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. *Pul-kredit siyosatining maqsadi va asosiy tamoyillari*. Toshkent, 2024.
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. *2026–2028-yillarga mo'ljallangan pul-kredit siyosatining asosiy yo'nalishlari*. Toshkent, 2025.
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. *Pul-kredit siyosati sharhi*. 2025-yil IV chorak. Toshkent, 2025.
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. *Aholi va tadbirkorlik subyektlarining inflatsion kutilmalari*. Toshkent.
5. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. *O'zbekiston Respublikasida iste'mol narxlari indeksi*. Toshkent, 2024–2025.
6. International Monetary Fund. *Uzbekistan's Transition to Inflation Targeting*. IMF Working Paper. Washington, DC, 2022.
7. International Monetary Fund. *Republic of Uzbekistan: 2025 Article IV Consultation*. Washington, DC, 2025.

8. International Monetary Fund. *Strengthening Monetary Policy Frameworks in the Caucasus and Central Asia*. Washington, DC, 2023.
9. Bernanke, B. S., Laubach, T., Mishkin, F. S., & Posen, A. S. *Inflation Targeting: Lessons from the International Experience*. Princeton: Princeton University Press, 1999.
10. Mishkin, F. S. *The Economics of Money, Banking, and Financial Markets*. Pearson Education, 2019.
11. Svensson, L. E. O. Inflation targeting as a monetary policy rule. *Journal of Monetary Economics*. 1999;43(3):607–654.
12. Clarida, R., Galí, J., & Gertler, M. The science of monetary policy: A New Keynesian perspective. *Journal of Economic Literature*. 1999;37(4):1661–1707.